

dum salis corruptam vitam hominum in terra degentium convertebant, & virtuosa vita suos sequaces oblectando condebant. *Theophylactus* (paul. à sine Comm.) Non solum autem eos qui donati sunt magistrati gratia, sed etiam idiotas exposcit ad modum salis fieri utiles proximis. Si vero qui futurus est utilis aliis, fiat reprobis, juvari non poterit: unde sequitur: *Si autem sal evanuerit, in quo condietur? Beda* (cap. 61. non remote à fine.) Quasi dicat: Si quis semel condimento veritatis illuminatus ad apostasiam dedierit, quo alio doctore corrigetur? qui scilicet eam quam ipse gustavit sapientiae dulcedinem, vel adversus sæculi perterritus, vel illecebris illectus abiecit: unde sequitur: *Neque in terram, neque in sterculinium utile est; sed foras mittetur.* Sal enim cum ad condiendos cibos, carnesque sicandas valere de-

ferit, nulli jam usui aptum erit: neque enim in terram utile est, cuius injectu germinare prohibetur, neque in sterquilium agriculturæ profuturum: sic qui post agnitionem veritatis retrocedit, neque ipse fructum boni operis ferre, nec alios excolere valet; sed foras mittendus est, hoc est ab Ecclesiæ unitate secernendus. *Theophylactus* (ubi supra.) Verum, quia sermo parabolicus, & obscurus erat, excitans Dominus auditores, ne qualiterumque acciperent quod dictum est de sale, subdit: *Qui habet aures audiendi, audiat;* hoc est, si cui sapientia inest, intelligat: aures enim hoc cognoscitivam vim animæ, & aptitudinem intelligenti accipere debemus. *Beda* (cap. 61. in fine.) Audiat etiam non contemnendo, sed obediendo, & faciendo quæ dicit.

CAPUT XV.

(a) **E**rant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi, & scribæ, dicentes, quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, & si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens, & veniens domum convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat. Dico vobis, quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore poenitentiam agente, quam supra nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.

(b) Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & evertit domum, & quærit diligenter, donec inveniat eam? Et cum invenerit, convocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis, quia gaudium erit Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.

(c) Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et divisit illis substantiam. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cepit egerre. Et abiit, & adhæsit uni civium regionis illius, & misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

(d) In se autem reversus dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Ego autem hic fame pereco. Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in celum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum. Dixitque ei Filius: Pater, peccavi in celum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus, & adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Et coeperunt omnes epulari.

(e) Erat autem filius ejus senior in agro: & cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam, & chorum, & vocavit unum de servis, & interrogavit

quid

quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit; & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi, & nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui devorabit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. At ipse dixit illi: Fili: tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Epulari autem, & gaudere oportebat: quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit, perierat, & inventus est.

(a) **A**mbrosius (Lib. 7. in Lucam, de ove centesima.) Didiceras in superioribus secularibus occupationibus non teneri, caduca non præferre perpetuis. Sed quia fragilitas humana firmum nequit in tanto sæculi lubrico tenere vestigium, etiam adversus errorem remedia tibi bonus medicus demonstravit, spem veniæ iudex misericors non negavit: unde subditur: *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores, ut audirent eum.* Glossa. (a) Idest, qui publica exigunt vectigalia, vel conducunt, & qui lucra sæculi per negotia sectantur. *Theophylactus.* Hoc enim exquebatur cuius causa carnem susceperat, admittens peccatores, sicut medicus agrotantes. Sed pharisæi vere criminosi huic pietati murmura recompensabant: unde sequitur: *Et murmurabant pharisæi, & scribæ dicentes, quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* Gregorius in homil. (34. in Evang.) ex qua re colligitur quia vera iustitia compassionem habet, falsa designationem; quamvis & iusti soleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplina: quia iusti, & si foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per caritatem servant: præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt: quod agentes per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. Ad contra hi qui de falsa iustitia superbiere solent, ceteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia descendunt; & quo se peccatores esse non credunt, eo deterior peccatores sunt: de quorum numero pharisæi erant, qui iudicantes Dominum, quod peccatores susciperet, areni corde ipsum fontem misericordie reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut ægros se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, cælestis medicus blandus eos formentis curat: sequitur enim: *Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo? Similitudinem dedit, quam in se homo recognosceret, & tamen ad auctorem hominum pertinere: quia enim cente-*

narius perfectus est numerus, ipse centum oves habuit, cum sanctorum Angelorum, & hominum naturam possedit: unde subditur: *Qui habet centum oves.* Cyrillus. (b) Hinc percipere latitudinem regni Salvatoris nostri. Dicit enim oves esse centum, referens numerum subiectarum sive rationalium naturarum ad integram multitudinem: est enim centenarius numerus perfectus ex decem decadibus constitutus. Sed ex his una aberravit, scilicet genus humanum, quod terram colit. *Ambrosius* (ubi supra.) Dives pastor, cuius nos omnes centesima portio sumus: unde sequitur: *Et si perdidit unam ex illis.* Gregorius (hom. 34. in Evang.) Una ovis tunc perit quando peccando homo pascua vitæ reliquit. In deserto autem nonaginta novem remanserant: quia rationalis creatura numerus, Angelorum videlicet, & hominum, qui ad videndum Deum conditus fuerat, pererunt homine, erat imminutus: unde sequitur: *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto? quia scilicet Angelorum chorus reliquit in celo.* Tunc autem homo celum deseruit, cum peccavit. Et ut perfecta summa ovium integraretur in celo, homo perditus quaerebatur in terra: unde sequitur: *Et vadit ad illam quæ perierat donec inveniat illam.* Cyrillus. (c) Numquid autem sæviens in reliquis motus est pietate unius? Nequaquam: sunt enim illæ in tuto, circumsepiente illas potentissima dextera: sed magis oportebat misereri pereuntis, ne imperfecta videretur residua multitudo: una enim reducta; sortitur centenarius propriam speciem. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 32.) Vel illas nonaginta novem dixit quas reliquit in deserto, superbos significans, tanquam solitudinem gerentes in animo, dum solos se videri volunt; quibus ad perfectionem unitas deest: cum enim quilibet à vera unitate divellitur, superbe divellitur: suæ quippe potentis esse cupiens, non sequitur unum, quod est Deus. Uni autem deputat omnes per poenitentiam reconciliatos, quæ humilitate obtinetur. *Gregorius Nissenus.* (d) Cum autem pastor in-

L3

ve-

S. Thom. Oper. Tom. LX.

Ex edit. P. Nicol. (a) Interlinearis. (b) In Catena Græcorum PP. (c) Ibid. (d) In eadem Catena, ubi refertur ex tract. vel hom. de poenitentia; sed sumptum est ex hom. quæ inscribitur ad eos qui durius & acerbius alios iudicant, & condemnant, & qui conversione, & poenitentia egent: ibidem porro de muliere peccatrice ab initio agit.

venisset ovem, non punivit: non duxit ad gregem urgendo, sed (1) superponens humero, & portans, clementer annuenerat gregi: unde sequitur: *Et cum invenisset ovem, imponit in humeros suos gaudens. Gregorius* in homil. (34. ut supra.) Ovem humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portavit. Inventa autem ove ad domum redit, quia pastor noster, reparato homine, ad regnum caeleste rediit: unde sequitur: *Et veniens domum, convocat amicos, & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quae perierat. Amicos, & vicinos vocat Angelorum choros, quia amici eius sunt, quia voluntatem eius continue in sua stabilitate custodiunt; vicini quoque eius sunt, quia claritatem visionis illius sua assiduitate perfruuntur. Theophylactus.* Supernae igitur virtutes oves dicuntur in eo quod omnis natura creata (2) aspectu Dei bestialis est; in eo vero quod rationalis est, amici, & vicini dicuntur. *Gregorius* in homil. (34. ut supra.) Et notandum, quod non dicit, *Congratulamini invenisse ovi, sed mihi*: quia videlicet eius est gaudium vita nostra; & cum nos ad caelum reducimur, solemnitate laetitiae illius implemus. *Ambrosius* (cap. de ove centesima Lib. 7. in Luc.) Angeli autem, quoniam sunt rationales, non immerito hominum redemptione latantur: unde sequitur: *Dico vobis, quod ita gaudium erit in caelo super uno peccatore poenitentiam agente quam supra nonaginta novem iustis, qui non indigent poenitentia.* Hoc proficiat ad incentiva prohibitis, si unusquisque conversionem suam gratam fore credat celsibus Angelorum, (3) quorum aut affectate patrocinium, aut vereri debet offensam. *Gregorius* in homil. (34. ut supra.) Plus autem de conversis peccatoribus quam de sanctis iustis in caelo gaudium esse foretur: quia plerumque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via iustitiae, sed tamen ad caelestem patriam anxie non anhelant; & plerumque pigri remanent ad exercenda bona praecipua, quia securi sibi sunt quod nulla commiserint mala graviora; at contra nonnumquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti; ad amorem Dei inardescunt: & quia errasse se à Deo considerant, damna praecedentia lucris frequentibus recompensant. Majus ergo gaudium fit in caelo, quia & dux in praelio plus etiam militem diligit qui post fugam reversus hostem fortiter premis, quam eum qui nunquam ter-

(1) *Al.* supponens. (2) *Nicolai* ponit respectu. (3) *Al.* ut quorum. (4) *Al.* fruges. (5) *P. Nicolai* legit nos creaturae. (6) *Al.* ordines. (7) *Al.* proponunt.
EX EDIT. P. NICOL. (a) *Chrysostomus* in Cat. Graec. PP.

mo non discrepat in eo quod in aliis codicibus legitur. *Emundat*: quia prava mens si non prius praetimore evertitur, ab assuetis vitis non mundatur. Eversa autem domo, invenitur drachma: sequitur enim: *Et quartis diligenter donec inveniat*: quia scilicet cum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris. *Gregorius Nazianzenus.* (a) Inventa autem drachma, caelestes virtutes facit participes gaudii, quas ministras dispensationis fecit: unde sequitur: *Et cum invenit, convocat amicos, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Gregorius* in homil. (34. in Evang.) Supernae enim virtutes tanto divinae Sapientiae iuxta sunt, quanto ei per gratiam continuae vigiliis appropinquant. *Theophylactus* (hoc loco.) Vel amicae sunt, ut exequentes voluntatem ipsius; vicinae vero, ut incorporeae: vel forte amicae ipsius sunt omnes supernae virtutes, vicinae vero sunt propinquiores, scilicet Throni, Cherubim, & Seraphim. *Gregorius Nissenus.* (b) Vel aliter. Hoc reor Dominum nobis proponere in inquisitione perditae drachmae, quia nulla nobis à ceteris virtutibus utilitas provenit, quas drachmas vocat, quamvis praesio sint omnes, (1) una sola deficiente animae viduae, qua scilicet divinae similitudinis nitorem sortitur: propter quod primo quidem jubet lucernam accendere, scilicet verbum divinum, quod abscondita patefacit. Vel forsitan poenitentiae lampadem, sed in domo propria, id est in seipso, & in sua conscientia, oportet perquirere drachmam perditam, id est Regis imaginem, quae non penitus deperit, sed est tecta sub fimo, qui significat carnis contagia; quibus studiose absterfis, id est dilutis per solertiam vitam, elucescit quod quaeritur: unde oportet ipsam quae (2) invenit gratulari, nec non ad participia gaudii decere vicinas, id est contubernales virtutes, id est rationabilem, & concupiscibilem, & innatum iracundiae affectum, & si quae sint tales vires circa animam considerate, quas docet gaudere in Domino. Deinde concludens parabolam subdit: *Ita dico vobis, gaudium erit Angelis super uno peccatore poenitentiam agente. Gregorius* in homil. (34. in Evang.) Poenitentiam agere est praeterita mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat ut tamen (3) alia committat, adhuc poenitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Cogitandum est etiam ut per hoc conditori suo satisfaciatur, ut qui (4)

(1) *Apud P. Nicolajum* est una illa. (2) *Al.* venit. (3) *Al.* illi committat. (4) *Al.* promissit. (5) *Al.* mulier. (6) *Al.* in alieno. (7) *Al.* prius.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Orat. 42. seu 11. de Paschate. (b) Lib. de Virginitate cap. 11. (c) In Cat. Graec. PP.

commisit prohibita, sibi abscondere debet: etiam concessa, & se reprehendat in minimis qui se meminit in maximis deliquisse.

(c) *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. cap. de ove centesima.) Tres ex ordine Lucas parabolas posuit: ovis quae perierat, & inventa est; drachmae quae perierat, & inventa est; filii qui erat mortuus, & revixit; ut triplici remedio provocati vulnera nostra curemus. Christus ut pastor te suo corpore vehit, quaeritur ut (5) mater Ecclesiae, recipit Deus Pater: prima misericordia, secunda suffragatio, tertia reconciliatio. *Chrysostomus* (hom. de patre & duobus filiis.) Est etiam inter parabolas supradictas ratio distinctionis secundum personas, vel mentes peccantium, ut pater filium recipiat poenitentem, qui arbitrii sui libertate utitur, ut cognoscat unde ceciderit; pastor vero ovem errantem, & non sapientem reverti requirat, & humeris suis referat, irrationabili animali imprudenter hominem comparans, qui (6) alieno dolo circumventus, erraverat sicut ovis. Praesens ergo parabola proponitur cum dicitur: *Ita autem: Homo quidam habuit duos filios.* Sunt qui dicant de duobus filiis istis seniore Angelos esse, juniorem vero hominem ponunt, qui in longinquam peregrinationem abierit, quando in terram de caelis, & paradiso cecidit: & apertam consequentia, respicientes ad causam, vel statum Adae. Sed hic sensus (7) pius quidem videtur, nescio tamen si verus sit: quia junior filius ad poenitentiam venit sua sponte, recordatus praeteritae abundantiae patris sui; Dominus autem veniens ad poenitentiam vocabit humanum genus, dum sponte sua regredi, unde ceciderat, non cogitaret. Deinde senior filius in reditu, & salute fratris sui tristatur; cum Dominus dicat laetitiam esse apud Angelos super uno peccatore poenitentiam agente. *Cyillus.* (e) Quidam vero per seniore filium dicunt significari Israel secundum carnem, per alium vero qui discessit à patre, describitur multitudo Gentium. *Augustinus* de Quaest. Evang. (Lib. 2. quaest. 33.) Hic ergo homo habens duos filios, Deus habens duos populos intelligitur, tamquam duas stirpes generis humani, unam eorum qui permanferant in unius Dei cultu, alteram eorum qui usque ad colendum idola deseruerunt Deum. Ab ipso ergo exordio creaturae mortalium, major filius est cultum unius Dei perinet, minor autem petit ut sibi pars substantiae quae eum

tangeret, daretur a patre: unde sequitur: *Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ qua me contingit; tamquam anima potestate sua delectata, id quod illi est vivere, intelligere, meminisse, vel ingenio laetari excellere peti, quæ divina sunt munera.* Hæc autem in potestate sua accepit per liberum arbitrium: unde sequitur: *Et dixit illis substantiam. Theophylactus* (hoc loco.) Hominis substantia rationalitas est, quam comitatur libertas arbitrii; & similiter quæcumque Dominus dedit nobis, pro substantia nostra putabitur, ut cælum, terra, & universa creatura, lex, & Prophætæ. *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. cap. de duobus filiis.) Vides autem, quod divinum patrimonium perentibus datur: nec putes culpa patris, quod adolescentiori dedit: nulla Dei regno infirma ætas, nec fides gravatur annis. Ipse certe se judicavit idoneum qui poposcit; atque utinam non recessisset a patre; impedimentum necisset ætatis: sequitur enim: *Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam. Chrysoctomus* (in homil. de patre & duobus filiis.) Minor filius in regionem longinquam profectus est, non localiter à Deo recedens, qui ubique est, sed affectu: fugit enim Deum peccator, ut à longinquo ster. *Augustinus* de Ver. Dom. (serm. 34.) Quisquis enim vita vult esse similis Deo ut fortitudinem suam (1) ad illum custodiat, non ab illo recedat, eum cohærendo, ut custodiat similitudinem, & imaginem, ad quam factus est. Porro si perverse vult imitari Deum ut quomodo Deus non habet à quo regatur, sic ipse velit sua potestate uti, ut nullo regente vivat; quid restat (2) nisi ut recedens ab ejus calore torpescat (2) recedens à veritate vanescat? *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Quod autem non post multos dies dixit factum ut congregatis omnibus peregre proficeretur in regionem longinquam, quæ est oblivio Dei, hoc est quia non multo post institutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre secum velut quandam potentiam naturæ suæ, & deserere eam à quo condita est, fidens de viribus suis; & quas vires tanto consumit citius, quanto eum deseruit à quo datæ sunt: unde sequitur: *Et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.* Luxuriosam vero, vel prodigam vitam vocat amantem fundere, atque spari pompis exterioribus, intus inanescentem, cum ea quique sequitur quæ ad alia proce-

(1) Al. ad illum. (2) In duobus Venetis exemplis an. 1521. & 1584. atque in Antuerpiensi an. 1563. hæc tantum habentur nisi ut recedens à veritate vanescat. (3) Al. ad malitiam.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Græc. PP. (b) In Esai. 3. vers. 3.

dunt, & relinquunt eum qui sibi est interior: unde sequitur: *Et postquam consummasset omnia, facta est fames magna in regione illa.* Fames est indigentia verbi veritatis.

Sequitur: *Et ipse cepit egere. Ambrosius* (Lib. 7. de patre & duobus filiis.) Merito egere cepit qui thesaurus sapientiæ, & scientiæ Dei, divitiarumque cælestium altitudinem dereliquit.

Sequitur: *Et abiit, & adhaesit uni civium regionis illius. Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) unus civium regionis illius aliquis aereus princeps est (3) ad militiam diaboli pertinens, cujus villa est modus potestatis ipsius: de qua sequitur: *Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.* Porci sunt immundi spiritus qui sub ipso erant. *Beda* (cap. 62. super *Misit illum in villam.*) Porcos autem pascere est ea quibus immundi spiritus gaudent, operari.

Sequitur: *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant. Ambrosius* (ubi supra.) Siliqua genus leguminis est, intus inanis, foris mollis, quo corpus non reficitur, sed impletur, ut sit magis oneri, quam usui. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Siliquæ ergo, quibus porcos pascebat, sæculares doctrinæ sunt, steriles, vanitatem personantes, de quibus laudes idolorum, fabularumque ad deos Gentium pertinentium vario sermone atque carminibus percrepant: quibus dæmonia delectantur: unde cum iste satiari cupiebat, aliquid solidum, & rectum, quod ad beatam vitam pertinere invenire volebat in talibus, & non poterat: unde sequitur: *Et nemo illi dabat. Cyrillus.* (a) Sed cum Judæi multipliciter arguantur in sacra Scriptura de multis criminibus, quomodo populo illi convenient verba majoris filii dicentis: *Eccæ tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi?* Est ergo hic sensus parabolæ. Argumentibus eam pharisæis, & scribis, quod reciperet peccatores, proponit præsentem parabolam, in qua hominem vocat Deum, qui pater est duorum fratrum, justorum scilicet, & peccatorum; quorum primus gradus est justorum ab initio justitiam sequentium, secundus gradus est hominum per penitentiam ad justitiam reductorum. *Basilius.* (b) Facit etiam ad antiquioris conscientiam magis animus senilis, & gravitas, quam canities pillosorum; nec qui secundum ætatem est juvenis increparum, sed juvenis moribus, qui secundum passiones

vivit.)

vivit. *Titus.* Abiit ergo adolescentior nondum adultus mente, petique a patre id quod ei de hereditate contingit, ut scilicet non ex necessitate serviat: fumus enim animalia rationalia liberum arbitrium habentia. *Chrysoctomus* (hom. de patre & duobus filiis inter hom. ex Luca.) Dicit autem Scriptura dividere patrem ex æquo filiis duobus substantiam suam, id est scientiam boni, & mali, quæ veræ, & perpetuæ sunt opes animæ bene utentis. Quæ enim ex Deo est in prima nativitate hominibus substantia rationalis, æqualiter cunctis nascentibus datur. De subsequenti autem conversatione unusquisque plus, aut minus hujus substantiæ possidere invenitur, dum unus ea quæ sumpsit patris esse credens, quasi paterna custodit, alius sicut propriæ possessionis licentia dissipandis abutitur. Ostenditur autem libertas arbitrii: quia pater neque descendere volentem retinuit, ne liberi arbitrii auferat potestatem, neque manere cupientem cogit abscdere. Abiit autem longe, non locorum translatione, sed mentis declinatione: unde sequitur: *Peregre profectus est in regionem longinquam. Ambrosius* (ubi supra.) Quid enim longinquus est quam à se recedere, nec regionibus, sed moribus separari? Etenim qui se à Christo separat, exul est patriæ, & civis mundi. Merito ergo prodegit patrimonium qui recessit ab Ecclesia. *Titus.* Unde & denominatus est prodigus, dissipans substantiam suam, id est intellectum rectum, castimoniam, documenta veritatis, notitiam genitoris, memoriam creationis, sensum. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Facta est autem in regione illa fames non epularum, sed bonorum operum, atque virtutum, quæ sunt miserabiliora jejunia: etenim qui recedit à Verbo Dei, esurit: „ quia „ non in solo pane vivit homo, sed in omni „ verbo Dei: „ Matth. 4. & qui recedit à thesauro, eget. Egere ergo ideo cepit, & famem pari, quia nihil prodigæ satis est voluntati. Abiit itaque, & adhaesit uni civium: qui enim hæret, in laqueo est: & videtur civis iste princeps esse istius mundi. Denique ad villam ejus mittitur, quam emit qui se excusat à regno. *Beda.* (cap. 63. in Luc.) In villam enim mitti est substantiam mundialis cupiditate subjugari. *Ambrosius* (ubi supra.) Pascit autem porcos illos in quos petit diabolus introire, in fordibus, ac fetore viventes: *Theophylactus.* Hos igitur pascit qui alios præcellit in vitio, ut sunt lenones, archipradones, archipublicani, qui aliis sunt doctores operationis malæ. *Chrysoctomus* (hom. ut supra.)

s. Thom. Op. Tom. IX.

(1) Al. & dedit. (2) Al. Basilus. (3) Al. ad Deum. Ex edit. P. Nicol. (a) Orat. in mulierem peccatricem, vel in eos qui durius & acerbius alios judicant, & condemnant, &c.

Vel spiritalibus desitutis operibus, quasi prudentia, & intellectu, porcos pascere dicitur; hoc est, fordidas, & immundas in anima sua cogitationes præter conversationis, dulces quidem egent bonorum: quia suave perveris videtur omne opus carnæ voluptatis, quæ virtutes animæ penitus enervat, & perimit. Hujusmodi cibos quasi porcinos, & male dulces, id est carnalium delectationum illecebras, siliquarum nomine Scriptura designat. *Ambrosius* (ubi supra.) Cupiebat autem siliquis ventrem implere suum: nec enim alia est cura luxuriosis nisi ut ventrem suum impleant. *Theophylactus.* Quibus nullus dat furtivitatem malorum: distat enim à Deo qui talibus vescitur. Dæmones autem ad hoc student, ne unquam futuritas malorum proveniat. *Glossa.* Vel nemo illi dabat, quia cum diabolus aliquem suum facit, ultra ei abundantiam non procurat, sciens enim esse mortuum.

(d) *Gregorius* Nissenus. (a) Contempserat patrem in primo recessu adolescentior filius, & opes paternas profuderat; at ubi lapsu temporis est attritus laboribus, dum mercenarius fieret, & eodem cum porcis pabulo palceretur, rediit in domum paternam castigatus: unde dicitur: *In se autem reversus dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Ego autem hic fame pereco.* *Ambrosius.* Bene in se revertitur, quia à se recessit: etenim qui ad Deum regreditur, se sibi reddit, & qui recedit à Christo, se sibi abdicat. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) in se autem reversus est cum ab eis quæ fornicatus frustra illicuit, & seducunt, in conscientia suæ interiora suam intentionem reduxit, (2) *Gregorius* Nazianzenus (oratione in sanctum lavacrum.) Est autem secundum tres differentias obedientia discretio: aut enim metuentes supplicia declinamus à malo, & sumus in dispositione servili; aut mercedis lucra venantes exequimur quæ mandantur, mercenarius assimilati; aut ipsius gratia boni, & dilectionis (3) ad eum qui dedit legem, servimus; & sic dispositionem redolemus filiorum. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Filius enim, qui habet Sancti Spiritus pignus in corde, sæcularis mercedis lucra non querit, sed jus servat heredis. Sunt etiam mercenarii boni qui conducuntur ad vineam: isti non siliquis, sed panibus abundant. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. q. 33.) Unde autem hoc scire poterat in quo tan-

M 3

tā erat obliuio Dei, sicut in omnibus idolatris fuit, nisi quia ista recogitatio respicientis est, cum Evangelium prædicaretur? Jam poterat talis (1) anima advertere, multos prædicare veritatem; inter quos quidam essent non ipsius amore veritatis ducti, sed cupiditate comparandorum secularium commodorum; qui tamen non aliud annuntiant, sicut hæretici: unde mercenarii recte appellantur: in eadem quippe domo (2) sunt eundem panem verbi tractantes, non tamen in hereditatem æternam vocati, sed temporalis mercede conducti. *Chrysostratus* (a) Signanter autem subdit: *Ego autem hic fame pereo*; quasi diceret: Ego non alienus, sed filius boni patris, & frater filii obsequentis, ego liber, & generosus, factus sum miserior mercenarius, à summa celsitudine primæ nobilitatis ad infimam humilitatem delapsus. *Gregorius Nissenus*. (b) Non prius autem rediit ad pristinam felicitatem, (c) quam in se rediens sentiret opprimens ærumnæ præsentiam, & meditaretur penitentiam verba, quæ subduntur, *Surgam*. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. cap. 33.) Quia jacebat. *Et ibo*, quia longe aberat, ad patrem meum, quia sub principe porcorum erat. Cetera vero sunt penitentiam meditantis in confessione peccati, nondum tamen agentis: non enim jam dicit patri, se dicturum se esse promittit cum venerit. Intelligas igitur, hoc nunc accipiendum esse venire ad Patrem, in Ecclesia constitutum per fidem, ubi peccatorum legitima, & fructuosa jam possit esse confessio. Dicit ergo dicturum se esse patri, *Pater*. *Ambrosius* (Lib. & tit. eod.) Quam misericors qui offensus! Nec paternum nomen dedignatur audire. *Peccavi*. Hæc est prima confessio apud auctorem naturæ, præfulem misericordiae, arbitrum culpæ. Sed si Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat; ore enim confessio fit ad salutem: Rom. 10. quia alleviat pondus erroris quisquis ipse se onerat, & accusationis excludit invidiam qui accusatorem prævenit confitendo. Frustra velis occultare quem nihil fallit; & sine periculo prodas quod scias esse jam cognitum: confitere magis ut interveniat pro te Christus, roget pro te Ecclesia, illacrymet populus; nec verearis ne non impetres. Advocatus spondet veniam, patro-

(1) Al. omittitur anima. Forte animadvertere. (2) Al. desideratur sunt. (3) Al. desit gratiam. (4) Al. omittitur est. (5) Al. desideratur Christus.

EX EDIT. P. NICOL. (a) *Basilii* in Cat. Græc. PP. ex Asceticis juxta Corderium; sed colligitur ex proœmio Regularum fustius disputatarum post medium. Oscitantium autem velur ex Gregorio Nazianzeno editio Antverpiensis notat. (b) *Sed & Romana, & Veneta, ut in textu patet*. Hom. de patre ac duobus filiis. (c) Quod subditur ex Gregorio Nissenso continetur æquivalenter in Hom. jam nota de muliere peccatrice. (d) Ubi supra.

nus promittit (3) gratiam, reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur assertor.

Subdit autem: *In cælum, & coram te*. *Chrysostratus* (homil. ut supra.) Dicens, *Coram te*, ostendit hunc patrem Deum debere intelligi: Deus enim solus conspiciendi omnium, à quo nec in corde mediata peccata abscondi possunt. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Utrum autem hoc (4) est peccatum in cælum quod est coram te, ut cælum appellaverit ipsam summitatem patris; an potius peccavi in cælum coram sanctis animabus, coram te autem in ipso penetrali conscientia? *Chrysostratus* (hom. de patre & duobus filiis, ut supra.) Vel cælum hoc loco intelligatur (5) Christus: qui enim in cælum peccat, quod est supernum, tamen visibile elementum est, ipse est qui peccat in hominem quem suscepit Filius Dei pro salute nostrâ. *Ambrosius* (Lib. & tit. eodem super *Peccavi in cælum*.) Vel peccato animæ cælestia significantur dona Spiritus imminuta: vel quia ab illius gremio matris Hierusalem quæ est in cælo, non oportuit deviare. Dejectus autem se exaltare non debet: unde subdit: *Jam non sum dignus vocari filius tuus*. Et ut merito sua humilitatis possit attolli, subdit: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*. *Beda* (cap. 63. super *Non sum dignus*.) Ad filii affectum, qui omnia quæ patris sunt, sua esse non ambigit, aspicere nequaquam præsumit; sed mercenarii statum jam pro mercede serviturus desiderat; verum nec hunc quidem nisi paternâ dignatione se mereri posse restatur. *Gregorius Nissenus*. (d) Hunc autem filium prodigum Spiritus Sanctus nobis descripsit, ut instruamur nos qualiter debeamus cordis deplorare peccamina. *Chrysostratus* (hom. 10. in Ep. ad Roman.) Qui postquam dixit, *Ibo ad patrem meum*, quod ei cuncta attulit bona, non mansit, sed totum iter transivit: sequitur enim: *Et surgens venit ad patrem suum*. Sic & nos faciamus, nec pigeat nos longitudinis viæ: quia si voluerimus, fiet regressus celer, & facilis, dummodo deseramus peccatum, quod nos à domo paternâ eduxit. Est autem pater redeuntibus clemens: nam subditur: *Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater suus*. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.)

Ante

Ante enim quam intelligeret Deum longe existens, cum tamen jam pie quæreret, vidit illum pater ipseus. Impios enim, & superbos convenienter non videre dicitur, tamquam ante oculos non habens: ante oculos enim haberi non nisi qui diliguntur, dici solent. *Chrysostratus*. (a) (hom. 10. in Epist. ad Romanos.) Sensit autem pater penitentiam; non expectavit recipere confessionis verba, sed prævenit petitionem, misericorditer agens: unde subditur: *Et misericordia motus est*. *Gregorius Nissenus*. (b) Confessionis meditatio placavit ei patrem, ut obviam iret ei, & oscula collo conferret: sequitur enim: *Et accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum*. Quod significat rationale jugum hominis ori impositum per evangelicam traditionem, quæ abiecit observantiam legis. *Chrysostratus* (hom. de patre & duobus filiis.) Quid enim est aliud quod occurrit, nisi quia nos, peccatis impediētibz, nostra virtute ad Deum pervenire non poteramus? Ipse autem potens ad invalidos pervenire descendit, Osculatur autem os, per quod emissa de corde confessio penitentis exierat, quam pater lætus excepit. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Occurrit igitur tibi, quia audit te intra mentis secreta tractantem; & cum adhuc longe sis, occurrit, ne quis impediatur, complectitur quoque: in occursum enim præsentia est, in complexu clementia: & quasi quodam patrii amoris affectu supra collum cadit, ut jacentem erigat, & oneratum peccatis, atque in terrena deslexum, reflectat ad cælum. Malo ergo filius esse, quam ovis: ovis enim à pastore reperitur, à patre filius honoratur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Vel occurrens cecidit super collum ejus: non enim pater unigenitum filium suum deseruit, in quo usque in nostram longinquam peregrinationem occurrit: quia, Deus erat in Christo mundum, reconcilians sibi: 2. Corinth. 5. Cadere autem super collum ejus, est humiliare in amplexum ejus brachium suum, quod est Dominus Jesus Christus. Consolari autem verbo gratiæ Dei (1) ad spem indulgentiæ peccatorum, hoc est post longa itinera remeantem mereri à patre osculum caritatis. Incipit autem jam constitutus in Ecclesia peccata confiteri, nec dicit omnia quæ dicturum se esse promiserat: sequitur enim: *Dixitque filius ei, Pater, peccavi in cælum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus*. Hoc enim vult fieri per

gratiam, quo se indignum per merita dixerat. Non addit quod in illa meditatione dixerat: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis*: cum enim panem non haberet, vel mercenarius effecupiebat; quod post osculum patris generosissime jam dedignabatur. *Chrysostratus*. (c) Pater autem ad filium sermonem non dirigit, sed ministris loquitur: quia qui (2) penitet orat; sed responsum verbo vere non accipit, misericordiam vero efficaciter in effectu intuetur: sequitur enim: *Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum*. *Theophylactus* (hoc loco.) Servos vel Angelos intelligas administratores spiritus, vel sacerdotes, qui baptisate, & verbo doctrinæ animam vestiunt in ipso Christo. Quotquot enim in Christo baptizati sumus, Christum induimus. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Vel stola prima est dignitas quam perdidit Adam; servi qui eam proferunt, sunt reconciliationis prædicatores. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel stola est amictus sapientiæ, quo nuda corporis Apostoli tegunt. Accipit autem sapientiam primam: est enim & alia (3) quæ mysterium nescit. Annulus autem est sinceræ fidei signaculum, & expressio veritatis; de quo sequitur: *Et date annulum in manum ejus, Beda* (cap. 63. à med.) Id est, in operatione, ut per opera fides clarescat, & per fidem opera confirmantur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Vel annulus in manu pignus est Spiritus Sancti, propter gratiæ participationem, quæ digito bene significatur. *Chrysostratus* (hom. de patre & duobus filiis.) Vel jubet annulum dari, sive signaculi salutari symbolum, seu magis dispensationis insigne; & nuptiarum pignus, quibus Christus Ecclesiam sponset; cum anima respiciens per annulum fidei jungitur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (ubi supra.) Calceamenta autem in pedes præparatio est evangelizandi ad non tangenda terrena: de quibus sequitur: *Et calceamenta in pedes ejus*. *Chrysostratus* (ubi supra.) Vel mandat calceamenta pedibus imponi, aut propter cooperienda vestigia, ut per lubricum mundi istius (4) iter fixus incedat; aut propter mortificationem membrorum: vitæ enim nostræ cursus in Scripturis pes appellatur, & mortificationis species calceamentis imponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conjuguntur. Addit & vitulum illi saginatum, jurgulandum in convivii exhibitione: sequitur enim: *Et ad-*

ducite

(1) Al. ad speciem. (2) Al. non penitet. (3) Al. omittitur quæ. (4) Al. desit iter. EX EDIT. P. NICOL. (a) Sic quoque notat Corderius in Catena; sed ibi nihil tale habetur sub his verbis, est aliquid simile colligi potest, non satis tamen plano sensu. (b) Ut supra. (c) In Catena Græcorum PP.

ducite vitulum saginatum, idest Dominum Jesum Christum; quem vitulum nominat propter hostiam corporis immaculati; saginatum autem dicitur, quia pinguis (1) & opimus intantum est ut pro totius mundi salute sufficiat. Non autem ipse pater vitulum immolavit, sed alius immolandum tradidit: permittente enim Patre consentiens Filius ab hominibus crucifixus est. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Vel vitulum saginatum est ipse Dominus, secundum carnem satiatus opprobriis. Quod autem imperat ut adducant eum, quid aliud est nisi ut prædicent eum, & annuntiando faciant venire in exhausta fame viscera filii esurientis? Nam etiam ut occidant eum jubet; hoc est, ut mortem ejus insinuent: tunc enim cuique occiditur, cum credit occisum: sequitur enim, *Et manducemus. Ambrosius* (Lib. 7. de duobus filiis.) Bene carnem vituli, quia sacerdotalis est victima, quæ pro peccatis fiebat. Epulantem autem inducit, cum dicit, *Epulemur*, ut ostenderet quoniam paternus est cibus, salus nostra, & patris est gaudium, nostrorum redemptio peccatorum. *Chrysostomus* (hom. ut supra prope fin.) Ipse enim pater gaudet in reditu filii, & convivatur in vitulo: quia misericordie suæ fructum in immolatione filii sui gaudens Creator, in acquisitione populi credentis epulatur: unde sequitur: *Quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Ambrosius* (ubi supra inter med. & fin.) Ille perit qui fuit. Itaque Gentes non sunt, Christianus est. Potest tamen & hic una species accipi generis humani. Fuit Adam, & in illo fuimus omnes; perit Adam, & in illo omnes perierunt. Homo igitur in illo homine qui perierat reformatur. Potest & de agente penitentiam dictum videri, quia non moritur nisi qui aliquando vixerit. Et Gentes quidem cum crediderint, per gratiam vivificantur; qui vero lapsus fuerit, per penitentiam reviviscit. *Theophylactus* (super illud *Mortuus erat, & revixit*.) Quantum ergo ad vitiorem conditionem mortuus fuerat desperatus; sed quantum ad humanam naturam, quæ mutabilis est, & potest à vitio ad virtutem converti, deperditus dicitur: nam minus est periri quam mori. Quilibet autem revocatus, & mundatus à crimine, saginati vituli participes causa lætitiæ sit patri, & famulis ejus, idest Angelis, & sacerdotibus: unde sequitur: *Et cœperunt omnes epulari. Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Iste epulæ, atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesia dilatata, atque diffu-

(1) *Al.* & opimus. (2) *Al.* idest populo, & Gentibus.

sa; vitulus enim ille in corpore, & sanguine dominico & offertur Patri, & pascit totam domum.

(e) *Beda* (hoc loco.) Murmurantibus de peccatorum susceptione scribis, & pharisæis, tres per ordinem parabolas Salvator posuit: duas primis quantum ipse cum Angelis de penitentium salute gaudeat, insinuat; in hac vero tertia non suum tantummodo, suorumque gaudium demonstrat, sed & invidentium murmur reprehendit: dicitur enim: *Erat autem filius ejus senior in agro. Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Major filius populus Israel est, non quidem prefectus in longinquam regionem, sed tamen in domo non est: in agro autem est; idest, in ipsa hereditaria opulenta legis, & Prophetarum terrena potius operatur. Veniens autem de agro domum appropinquare cœpit; idest, labore servilis operis improbat, ex eisdem Scripturis Ecclesiæ libertatem consideravit: unde sequitur: *Et cum veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam, & chorum; idest Spiritu Sancto plenos vocibus consonis Evangelium prædicare: sequitur enim: Et vocavit unum de servis, & interrogavit quid hoc esset; idest, sumit ad legendum aliquem Prophetarum, & eo querens quodammodo interrogat unde ista festa in Ecclesia celebrantur, in qua se esse non videt. Respondet ei servus patris Prophetæ: sequitur enim: *Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit patrem tuum vitulum saginatum, quia solum illum recepit; quasi dicat: In extremis terræ fuit frater tuus; sed inde major exultatio cantantium Domino canticum novum, quia laus ejus ab extremis terræ; & propter eum qui absens erat; occisus est vir sciens ferre imbecillitatem: quia quibus non est narratum de eo viderunt. Ambrosius* (Lib. 7. cap. de duobus filiis.) Adolescentiori autem filio, (2) idest populo ex Gentibus, Israel, tamquam major frater, beneficium paternæ benedictionis invidit; quod faciebant Judæi, quia Christus cum Gentibus epularetur: unde sequitur: *Indignatus est autem, & volebat introire. Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 33.) Indignatur etiam & nunc, & adhuc non vult intrare. Cum ergo plenitudo Gentium introierit, egredietur oportuno tempore pater ejus, ut etiam omnis Israel salvus fiat: unde sequitur: *Pater ergo illius egressus cepit rogare eum. Erat enim quandoque aperta vocatio Judæorum in salutem Evangelii; quam manifestationem vocationis tamquam egressum patris appellat ad rogandum majorem filium. Deinde quæ respondit major filius, quæstiones duas habet: sequitur enim:**

*At ille respondens dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi. De mandato non prætergresso facile illud occurrit, non de omni mandato dictum, sed de uno maxime necessario, quod nullum alium Deum præter unum creatorem omnium colere vitium est. Neque iste filius in omnibus Israelitis, sed in his intelligitur personam habere qui nunquam ab uno Deo ad simulacra converſi sunt. Quamquam enim terrena desideraret, ab uno tamen Deo iste desiderabat bona, quamvis communia (1) cum pecoribus: unde & in Psalmo 72. dicitur: „ Ut jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. “ Sed quid est hædus quem nunquam accipit ad epulandum? Sequitur enim: *Et nunquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer. Peccator hædi nomine significari valet. Ambrosius* (ubi supra.) Judæus hædum requirit, Christianus agnum; & ideo illis Barabbas solvitur, nobis agnus immolatur. (2) Quæ res etiam in hædo videtur, quia Judæi ritum veteris sacrificii perdididerunt. Vel qui hædum querunt, expectant Antichristum. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. cap. 33.) Sed non invenio exitum hujus sententiæ. Multum enim absurdum est eum cui post dicitur, *Tu mecum es semper*, hoc à patre optasse ut Antichristo crederet. Neque omnino aliquem Judæorum, qui Antichristo credituri sunt, istum filium fas est intelligi. Quomodo autem epularetur ex illo hædo, si ipsi est Antichristus, qui ei non crederet? At si hoc est epulari ex hædi occisione, quod est de Antichristi perditione lætari; quomodo dicit filius, quem recepit pater, hoc sibi non fuisse concessum, cum omnes filii de ejus perditione lætaturi sint? Ipsum igitur sibi Dominum negatum ad epulandum conquiritur, dum eum peccatorem putat: cum enim hædus est illi genti, idest cum eum sabbati violatorem, & prophanatorem æstimat, jucundari epulis illius non meruit. (3) *Gregorius*. Quod autem dicit, *Cum amicis meis*, aut ex persona principum cum plebe intelligatur, aut ex persona populi Hierosolymitani cum ceteris populis Juda. *Hieronymus*. (a) (in tract. de filio prodigo.) Vel dicit, *Nunquam dedisti mihi hædum* idest, nullus sanguis Prophetæ, vel sacerdotis à Romano Imperio nos liberavit. *Ambrosius* (cap. de duobus filiis.) Impudens autem filius similis est publicano justificanti se, quia legem servabat in litera: impie accusa-*

N 3

video

(1) *Al.* cum peccatoribus, quod habet etiam *Nicolasus*. (2) *Al.* Quæsti etiam. (3) Omititur hic index à *Nicolaso*. (4) *Romanum exemplar an. 1570. & duo Veneta alterum an. 1721. alterum vero an. 1593. legunt non video quomodo quæ ipsius recte vocari possit (item ponit) diversis dumtaxat modis.*

bat fratrem, quod cum meretricibus paternam substantiam prodigisset; sequitur enim: *Sed postquam filius tuus hic, qui dovoravit substantiam suam cum meretricibus, venit & occidisti illi vitulum saginatum. Augustinus* (Lib. 2. quæst. Evang. cap. 33.) Meretrices autem sunt superstitiones Gentilium, cum quibus substantiam dissipat qui, relicto vero connubio veri Dei, cum dæmone secunda cupiditate fornicatur. *Hieronymus* (ubi supra.) In hoc autem quod dicit, *Occidisti illi vitulum saginatum*, confiteri venisse Christum; sed invidia non vult salvari. *Augustinus* (ubi supra.) Non autem pater eum quasi mentientem redarguit, sed secum perseverantiam ejus approbans, ad perfectionem potioris, atque jucundioris exultationis invitat: unde sequitur: *At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es. Hieronymus* (Lib. de fil. prodig. ad Damascum Pap. ut supra.) Vel quod dixerat, jactantia est, non veritas; cui pater non consentit, sed alia compescit ratione dicens, *Meum es lege qua stringeris: non quia non peccaverit, sed quia Deus eum semper castigando retraxit. Nec mirum si patri mentitur qui fratri invidet. Ambrosius* (ubi supra.) Sed bonus pater etiam hunc salvare cupiebat, dicens: *Tu mecum semper es*, vel quasi Judæus in lege, vel quasi justus in communionem. *Augustinus* (ut supra.) Quid autem sibi vult quod addidit, *Et omnia mea tua sunt, quasi non sint & fratris? Sed sic à periculis, & immortalibus filiis habentur omnia ut sint & omnium singula, & omnia singulorum; ut enim cupiditas nihil sine angustia, ira nihil cum angustia caritas tenet. Sed quomodo omnia? Nonne & Angelos Deus in possessionem tali Filio subjecisse putandum est? Si possessionem sic accipias, ut ejus possessor ipse sit dominus, non utique omnia: non enim domini erimus, sed consortes potius Angelorum. Si vero possessio sic intelligitur, quomodo recte dicimus possidere animas veritatem, non invenio cur non vere, ac proprie id possimus accipere: non enim illud loquimur ut dominas veritatis dicamus animas. Aut si nomine possessionis ab hoc sensu impedimur, illud quomodo auferatur: non enim ait pater, *Omnia possides*, sed *Omnia mea tua sunt*, nec tamen ut ipsius domini. Quod enim est in nostra pecunia, potest familiarie nostræ vel alimentum esse, vel ornamentum, vel aliud hujusmodi. Et certe cum ipsum patrem recte ille possit suum dicere, (4) non*

video quomodo que ipsius sunt, non etiam recte sua vocare possit, diversis dumtaxat modis. Cum enim beatitudinem illam obtinuerimus, nostra erunt ad videndum superiora, ad convivendum aequalia, ad dominandum inferiora. Congaudeat igitur securissimus major frater. *Ambrosius* (ubi supra in fin.) Si enim desinat invidere, omnia sua sunt, vel Judæus facramenta veteris testamenti, vel baptizatus nova etiam possidens. *Theophylactus* (hoc loco.) Vel aliter totum. Persona filii, qui videtur murmurare, sumitur pro omnibus quicumque scandalizant ut (r) in subditis; sicut David introducit personam passam scandalum in peccatorum pace. *Titus*. Major igitur filius sicut agricola insistebat agricultura; non terrestrem, sed animæ agrum todiens, & salutis arbores inserens, scilicet virtutes. *Theophylactus* (super *Senior filius*.) Vel erat in agro, hoc est in mundo, colens propriam carnem, ut repleatur panibus, & seminans in lacrymis, ut in gaudio metat; sed cognitis gestis volebat intrare ad commune gaudium. *Chrysostomus*. (a) Queritur autem si afficitur passione livoris dolens in prosperis aliorum. Dicendum est autem, quod nullus sanctorum dolet in talibus; imo bona aliorum sua existimat. Non autem oportet omnia quecumque parabola continet, ad litteram pertractare; sed sensum elicientes cuius causa componitur, nihil aliud perferunt. Hæc ergo parabola ad hoc est composita ut peccatores non diffident reverti, scientes quod magna consequentur; unde introducit alios turbatos in eorum bonis, ut indicet eos livore tabescentes, sed tanto decore honoratos redeuntes, ut etiam invidiosi possint aliis fieri. *Theophylactus* (paulo à fin. Comm.) Vel phariseorum intentionem corrigit Dominus per præsentem parabolam, quos ex (2) hypothese nominat justos; quasi dicat: Esto vos vere justos esse, nec transgressos aliquod mandatorum: numquid igitur propter hoc non oportet admittere à flagitiis redeuntes? *Hieronymus* (in Lib. de filio prodigo ad Damalum.) Vel aliter. Omnis justitia in comparatione Dei est injusti-

(a) Al. omittitur in. Sic autem legit P. Nicolai: quicumque scandalizantur in subitis profectibus & salute peccatorum; sicut David, &c. (2) Al. hypostasi. (3) *Nicolajus habet debens*, tunc diluit. (4) Al. nonnulla. (5) Al. continentis.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. ex hom. 65. in Matth.

tia: unde Paulus Rom. 7. „ Quis me liberabit de corpore mortis hujus? „ Unde Apostoli indignati sunt pro petitione matris filiorum Zebedæi. *Cyillus*. Quod & nos ipsi quandoque patimur: vivunt enim quidam præstantissimam, & optimam vitam; alius autem in ipso senio multoties ad Deum convertitur, vel forsitan extremum diem claudere (3) debens, ac diluit reatus, Domino miserante. Hoc quidem aliquando respiciunt ex importuna pusillanimitate, non attendentes mensuram Salvatoris, qui de salute pereuntium gaudet. *Theophylactus* (ubi supra.) Dicit ergo filius patri: Gratis dixi in doloribus vitam, à peccatoribus molestatus; & nunquam causa mei decrevisi macrandum esse hædum, id est persequentem me peccatorem, ut paululum recrearet; qualis hædus fuit Achab Eliæ: qui dicebat 3. Reg. 19. „ Domine, Prophetas tuos occiderunt. „ *Ambrosius* (Lib. 7. cap. de duobus filiis.) Vel aliter. Notatur hic frater usque adeo ut de villa venire dicatur, hoc est terrenis operibus occupatus, ignorans quæ sunt spiritus Dei, ut denique nunquam pro se vel hædum queratur occisum: non enim pro invidia, sed pro venia mundi agnus est immolatus. Invidus hædum querit, innocens agnum pro se desiderat immolari. Ideo & senior dicitur, eo quod cito quis per invidiam confenscat; ideo & foris stat, eo quod malevolentia eum excludat; ideo chorum, & symphoniam audire non potest, hoc est (4) non ulla theatralis incentiva lascivie, sed plebis concordiam (5) continetis, quæ de peccatore salvato dulcem lætitiæ suavitatem refultat: qui enim sibi iusti videntur indignantur quando alieni peccatum fatentur, venia laxatur. Quis tu es ut Domino contraducas, ne videlicet culpam relaxaret, cum tu cui volueris ignoscas? Sed remittendis post penitentiam debemus favere peccatis, ne dum veniæ alterius invidemus, ipsi eam non mereamur à Domino. Non invidemus de longinqua regione remeantibus; quia & nos fuimus in regione longinqua.

non invidemus de longinqua regione remeantibus; quia & nos fuimus in regione longinqua.

CA. quicumque scandalizantur in subitis profectibus & salute peccatorum; sicut David, &c. (2) Al. hypostasi. (3) *Nicolajus habet debens*, tunc diluit. (4) Al. nonnulla. (5) Al. continentis.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. ex hom. 65. in Matth.

CAPUT XVI.

(a) Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives qui habebat villicum; & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus auferit à me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubescio. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui: dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito; & scribe quinquaginta. Deinde alii dixerunt: Tu vero quantum debes? Qui ait, Centum cados triticæ. Ait illi: Accipe litteras tuas, & scribe octoginta.

(b) Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt. Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est; & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget; aut uni adhaerebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.

(c) Audiebant autem omnia hæc pharisei; qui erant avari, & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus; Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum. Lex, & Propheta usque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur, & omnis in illum vim facit. Facilius est autem caelum, & terram præterire, quam de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, moechatur; & qui dimissam à viro ducit, moechatur.

(d) Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus: ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis; & nemo illi dabat; sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.

(e) Factum est autem n. ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu ejus; & ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos, & vos caos magnum firmatum est; ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire.

(f) Et ait: Rogo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres: ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & Prophetas; audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis levit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen, & Prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis surrexerit, credent.

(a) **B**Eda (cap. 65. in Luc. in proemii princ.) Postquam murmurantes de penitentium receptione tribus parabolis Salvatore redarguit, quartam mox, quintamque de suis: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum. *Chrysostomus*. (a) Opinio quedam erronea

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græc. PP. Refert ex illa Corderius, & ex ipsius hom. in parabolam hanc Tom. 7. edit. Anglicane Græcæ desumpti notat; sed in Commeminiã, quæ ad manum est, non habetur.